

Dkt. Elaine Phillips, Utangulizi wa Masomo ya Biblia, Kipindi cha 6, Yerusalemu, kutoka Sinai hadi Sayuni

© 2024 Elaine Phillips na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Elaine Phillips na mafundisho yake kuhusu Utangulizi wa Masomo ya Biblia. Huu ni kipindi cha 6, Yerusalemu kutoka Sinai hadi Sayuni.

Naam, tunaelekea kwenye hotuba inayofuata katika mfululizo wetu kuhusu Jiografia ya Israeli.

Hili ni jambo la msingi. Kama unavyoona kutoka kwa kichwa chetu, hatufanyi utafiti wa kikanda kwa sasa. Tutazungumzia kuhusu Yerusalemu yenyewe na uhusiano, bila shaka, na mfululizo uliotangulia tulioufanya, ambao ni Sinai.

Torati iliyotolewa Sinai, sasa tutahama kutoka Sinai hadi Sayuni tukiwa na matokeo yote ya hilo. Kama Bwana alivyosema kupitia Musa katika Kumbukumbu la Torati 12, hapa ndipo pangekuwa mahali ambapo Mungu alichagua. Sasa, kabla hatujaingia katika hilo, tunahitaji tu ufahamu kidogo wa mahali ambapo Yerusalemu iko katika muktadha wake mpana wa kijiografia.

Tumeionyesha kwenye ramani mara kwa mara tunapoendelea, lakini sasa tunataka tu kuona kwamba hapa iko pembeni kabisa, pembeni kabisa mwa mpaka kati ya Yuda kwa upande mmoja na Benyamini upande wa kaskazini. Nami nitazungumzia hilo baadaye kidogo tutakapozungumzia kuhusu Daudi kuhamisha mji mkuu hadi Yerusalemu. Kwa hivyo hilo litakuwa muhimu.

Ikiwa unahisi kama nitapuuza eneo hili la kikabila la Benyamini, sivyo ilivyo. Tutarudi kwenye miji hiyo yote midogo mizuri katika hotuba nyingine baadaye kidogo. Kwa hivyo kwa kuanzia, hivi ndivyo Yerusalemu inavyoonekana leo unaposimama mashariki mwa Mlima maarufu wa Hekalu na unaona kuba la dhahabu, Kuba la Mwamba.

Tutazungumzia zaidi kuhusu matokeo ya Mlima wa Hekalu wenyewe. Ni muhimu kuona marejeleo machache tu katika Zaburi kuhusu Yerusalemu. Kwa hivyo nataka kuchukua muda kusoma baadhi ya haya na kisha tutarudi kwenye Zaburi zingine baadaye kidogo tunapofikiria kuhusu jiografia, hasa ya eneo la jiji la Daudi.

Lakini acha nisome haya ili tuanze. Zaburi 48, mistari ya 11 hadi 14. Mlima Sayuni na ufurahi.

Miji ya Yuda na ishangilie kwa sababu ya hukumu zako. Tembea kuzunguka Sayuni. Tembea humo.

Hesabu minara yake, tafakarini vizuri maboma yake. Piteni katika ngome zake ili mkawaambie kizazi kijacho kwamba huyu ndiye Mungu wetu milele na milele, naye atakuwa kiongozi wetu milele.

Sasa, cha kufurahisha ni kwamba Yerusalemu imekuwa ikilazimika kuwa mji wenye ngome kila wakati. Na kama tutakavyoona tunapoitazama Yerusalemu, kama tulivyo nayo leo, kuna ngome, kuna minara, na kwa namna fulani ni uwakilishi wa kisasa. Naam, ni uwakilishi kutoka kwa Milki ya Ottoman wa hitaji hilo la ngome ambalo tayari tunalionga likionyeshwa katika Zaburi.

Mengine machache. Hapa kuna Zaburi 76 mstari wa 2. Makao yake yamejengwa Salemu, makao yake huko Sayuni. Hiki ni kifungu muhimu sana kwa sababu kinatusaidia kuelewa kwamba Salemu hii tunayosoma katika Mwanzo 14, Melkizedeki, mfalme wa Salemu, kwa kweli itakuwa Yerusalemu, Sayuni.

Na kisha moja zaidi kwa sasa. Zaburi 102, mistari ya 13 na 14. Utasimama na kuihurumia Sayuni.

Ruka maneno machache hapa. Mawe yake ni ya thamani kwa watumishi wako. Mavumbi yake huwatia huruma.

Mawe na vumbi ni sehemu ya uzoefu tunapoenda Yerusalemu, na hakika tutaona hilo tunapoendelea. Kwa hivyo hebu tuanze na tujue ni wapi tutaelekea leo, kwa sababu hili ni mada kubwa, bila shaka, na tutajaribu kulimaliza kwa muda wa zaidi ya saa moja. Nataka angalau kuangalia kile kinachoitwa Mji Mkongwe leo.

Imezungukwa na kuta, na kuta zilijengwa na Sultani Suleiman miaka ya 1500, na kwa kweli inatusaidia kuelewa Yerusalemu vizuri zaidi. Kwa hivyo, nataka kuangalia mchoro wa Jiji la Kale sasa kwa sababu nitarejelea baadhi ya maneno yanayotumika kuhusiana na muundo wa Jiji la Kale, hata tunapopitia sehemu za awali za historia ya Yerusalemu. Baada ya hayo, nataka kutumia muda kidogo tu kuzungumzia kuhusu vilima, mabonde, na kadhalika vinavyounda Yerusalemu.

Hilo ni muhimu. Litakuwa muhimu hata katika kuelewa baadhi ya Zaburi. Kisha tunataka kupitia historia ya Agano la Kale kwa ufupi, hasa tukirejelea baadhi ya mambo ya akiolojia ambayo yanavutia sana katika suala hili, na hatimaye baadhi ya mambo ambayo ni muhimu katika kipindi kati ya Agano na kisha Yerusalemu ya Agano Jipya.

Kwa hivyo hivi ndivyo tunavyopanga. Kwanza kabisa, huu ndio mwonekano wetu wa kisasa. Mji wa Kale, jiji la Yerusalemu lililozungukwa na kuta, unaonekana hivi kimchoro.

Kama nilivyosema muda mfupi uliopita, kuta hizi zilijengwa na Sultani Suleiman katika miaka ya 1500, na kwa hivyo una kipindi cha takriban miaka 400 wakati Milki

ya Ottoman ilitawala eneo hili lote, na Yerusalemu ni jiji kubwa. Sasa imegawanywa, tunapozungumzia Yerusalemu, katika robo nne. Kwa hivyo tuna robo ya Wakristo, robo ya Waarmenia, robo ya Wayahudi, na kisha robo ya Waislamu, na bila shaka, Mlima wa Hekalu lenyewe.

Siku zote nimeona kuwa inasaidia wanafunzi wanapoanza kushughulika na jiji hili lenye kuta, Jiji la Kale la Yerusalemu, kufikiria kila moja ya maeneo haya ya kitamaduni kwa sababu ni hivyo. Kwa njia, mipaka si; ina vinyweleo, kwa hivyo tuiweke hivyo. Lakini ni muhimu kufikiria kila Robo kuwa na kitu kinachowavutia watu.

Hivyo ndivyo sumaku inavyofanya, huvutia vitu kwake, na kwa hivyo kila moja ya robo hizi ina sumaku. Robo ya Waarmenia, kwa watu wa kanisa la Waarmenia walio hapa, ina St. James, ambayo ni muundo muhimu sana kwa upande wa kanisa, lakini pia monasteri na kitovu cha kanisa la Waarmenia lililopo hapo.

Tunayo Robo ya Wakristo, na hiyo itakuwa Kanisa la Kaburi Takatifu. Tutatumia muda zaidi kidogo hapo kwa ajili ya miunganisho yote dhahiri ya Agano Jipya inayofanywa. Hatutumia muda katika Robo ya Waarmenia, ambayo ni robo iliyofungwa hata hivyo.

Kisha tuna Robo ya Waislamu, na ingawa hatutumia muda mwingi katika suala la nyenzo hapa, kutakuwa na ugunduzi muhimu kadhaa hapa ambao tunataka kuangalia, na kisha tutatumia muda katika suala la kuzungumzia kile kilicho msingi wa Kuba la Mwamba katika Robo ya Waislamu.

Na kisha, hatimaye, Robo yetu ya Wayahudi, Ukuta wa Magharibi. Kuna sababu nyingi kwa nini hilo ni muhimu kwa jamii ya Wayahudi. Kwa lugha yao sasa, linaitwa, si Ukuta wa Kulia tena, unaoitwa Ukuta wa Magharibi, na ndilo lililo karibu zaidi wanaloweza kupata, na mambo ya kuvutia ya kila aina tunaweza kusema kuhusu hilo, lakini lililo karibu zaidi wanapoweza kufika ambapo Hekalu, Hekalu la Pili, Hekalu lililosimama katika siku za Yesu, Linaloakisi Hekalu la Kwanza, ndilo lililo karibu zaidi na mahali ambapo Patakatifu pa Patakatifu pangukuwa.

Kwa hivyo inaitwa Ukuta wa Magharibi kwa sababu hiyo maalum. Hebu tuanze kutoka sehemu zetu za Yerusalemu tuangalie topografia, haswa tukirejelea, kama nilivyosema muda mfupi uliopita, vilima na mabonde na vyanzo vya maji. Kwenye ramani hii ya michoro kuna muhtasari wetu wa mji wa kale tunapoufikiria tena kuanzia mwaka 1500 hadi yapata mwaka 1900.

Kuta hizo bado zinasimama unapotembelea Yerusalemu; unaweza kuziona, lakini jambo la kwanza tunalotaka kuzingatia ni mfululizo wa mabonde. Kwa njia, hapa kuna mlango mkubwa upande wa magharibi, mlango mkubwa upande wa magharibi

wa kuta hizo kuingia Lango la Jaffa, na kuingia katika mji huo wa kale. Kuna malango mengine pia, lakini hilo ni maarufu.

Lakini tufanye mabonde kwa sababu haya ni majina ya mabonde yanayojitokeza, angalau baadhi yake yanajitokeza, kulingana na nyenzo zetu za kibiblia. Hapa tuna, kwanza kabisa, Bonde la Kidroni. Tutasema zaidi kuhusu hilo tunapomzungumzia Daudi.

Kisha, upande wa kusini na magharibi wa ukuta huu wa jiji la zamani wa kisasa, Bonde la Hinomu, linalozunguka pande zote mbili, ni Bonde la Hinomu. Hilo linaweza kuwa jambo la kawaida kwako kutoka Bonde la Wana wa Hinomu. Neno la bonde ni gai, na linapounganishwa na jina sahihi linalofuata, litakuwa Gehinom, Bonde la Hinomu, na kwamba katika kipindi cha Agano Jipya litahamishiwa kwenye Kigiriki kama Gehena.

Kwa hivyo, kumbuka hilo pia. Lina aina zote za miunganisho muhimu ambayo tutarudia. Kati ya Bonde hili kubwa la Kidroni, ambalo, kwa njia, linaelekea kusini, kusini, kusini, mashariki, na kisha hatimaye tutafika Bonde la Ufa juu ya Bahari ya Chumvi.

Lakini kwa vyovyote vile, kati ya Bonde letu la Kidroni na mzunguko huu wa Bonde la Hinomu, tuna kitu kidogo zaidi lakini bado ni muhimu na kinachoonekana kinachoitwa Bonde la Kati. Josephus, nina nyota hapo karibu na jina hilo; Josephus aliliita Bonde la Tyropean. Yeye pekee ndiye aliyeliita hivyo.

Kwa hivyo, watu wengi huiona kama Bonde la Kati kwa sababu linagawanya sehemu hii kubwa ya Yerusalemu. Nitazungumzia kuhusu vilima hivyo na upanuzi wa Yerusalemu hivi karibuni. Hivi karibuni, nitarudi kwa nini nina nyota karibu na Tyropean, lakini wakati huo huo, fikiria bonde lingine dogo lakini bado muhimu linaloelekea mashariki-magharibi, ambalo kimsingi linaenda, na bado unaweza kulifuata kwenye barabara ya kisasa, ya kisasa ni kama alama za nukuu, kutoka Lango la Jaffa hadi eneo hili, ambalo linawakilisha Mlima wa Hekalu ambapo Kuba la Mwamba limesimama.

Kwa hivyo tuna hilo. Tuna majengo ya bonde hapa hadi Bonde la Bazeta, lakini hatutajali kuhusu hayo hivi sasa. Kwa muda mrefu, watu walisoma jina la Josephus la Tyropean na walidhani linamaanisha watengenezaji wa jibini, na hakuna mtu aliyekuwa na wazo lolote kwa nini watengenezaji wa jibini wangukuwa sehemu ya hili.

Mwanaakiolojia muhimu sana, jina lake ni Ronnie Reich, amekuwa akifanya kazi fulani katika eneo hili, na pendekezo lake ni kwamba halina uhusiano wowote na Bonde la Cheesemakers, lakini badala yake, linarejelea ukweli kwamba katika eneo hili, wamepata mabaki ya samaki, na kwa hivyo, kuna mambo mengine yanayoashiria

kwamba huenda kulikuwa na watu kutoka Tiro. Tiro, jiji lililoko juu sana huko Foinike. Tutazungumzia zaidi kuhusu hilo katika hotuba inayofuata.

Huenda walikuwa sehemu ya utamaduni huu wa kimataifa, hasa katika Kipindi cha Pili cha Hekalu. Hiyo ingekuwa wakati Yesu alipokuwa pale. Hiyo ingekuwa wakati Josephus alipokuwa akiandika, hadi kufikia hatua kwamba hapa palitambuliwa kama mahali ambapo waliishi katika eneo hili.

Na kwa hivyo labda jina hili ambalo Josephus analipa kama Tyropean linamaanisha watu ambao ni wafanyakazi kutoka Tiro waliokuja hapa, miongoni mwa mambo mengine, walijihusisha na biashara ya samaki, kwa kuwa kuna ushahidi wa mifupa ya samaki katika eneo hili. Naam, yatosha kwenye mabonde. Hebu tuangalie mambo machache zaidi kuhusu vilima.

Ramani hiyo hiyo, na sasa nina mishale ya kuelekeza na kutusaidia kidogo tu. Mji wa Daudi, hilo ndilo eneo hili hapa. Ni dogo, na haya ndiyo unayohitaji kukumbuka.

Iko chini. Iko chini kuliko vilima vyovyote vinavyozunguka hapa. Kwa kweli, ukitoka hapa hadi kwenye Mlima wa Hekalu, unapanda juu, moja kwa moja.

Ili kufika kwenye kilima hiki ni kirefu zaidi, au hiki, lazima ushuke kwenye bonde kwanza. Hata hivyo, hilo ni Jiji la Daudi, ambalo lina ukubwa wa takriban ekari 11. Lakini unaweza kujiuliza, kwa nini watu waliishi hapo badala ya kitu kirefu zaidi, kitu kikubwa zaidi? Na ina uhusiano wowote na kitu hicho kidogo cha bluu.

Labda ni vigumu kuona, lakini hilo linasema Gihoni, na linazungumzia chanzo cha maji. Kulikuwa na chemchemi hapo. Tutarudi kwenye mstari wenye nukta baadaye kidogo.

Kwa hivyo huo ndio Mji wetu wa Daudi. Ofeli, basi, Ofeli ni neno la kuvutia sana. Kuna mjadala kuhusu jinsi Ofeli ilivyokuwa kubwa, lakini watu wengi wanafikiri ni eneo hili lililoko upande wa kaskazini, juu kidogo, kabla tu ya kufikia kile tunachokiita Mlima wa Hekalu sasa.

Hapa, kaskazini mwa hapo, ndipo Mlima wa Hekalu utakapokuwa. Mlima Moria ndio jinsi unavyoitwa katika Mwanzo 22 wakati Bwana anapomwambia Ibrahimu, mchukue mwanao, yule umpendaye kweli, mwanao wa pekee, oh, kwa njia, yule anayeitwa Isaka, mchukue hadi eneo nitakalokuonyesha, Mlima Moria, na huko umtoe kama sadaka ya kuteketezwa. Sasa, Mambo ya Nyakati yatafanya ulinganifu kati ya Mlima Moria na mahali ambapo Sulemani alijenga hekalu.

Na, bila shaka, Hekalu la kwanza la Sulemani litakapoharibiwa, hekalu la pili litajengwa upya katika eneo lile lile la msingi. Kwa hivyo, maeneo mawili muhimu

sana, Jiji la Daudi, chanzo cha maji, na Mlima wa Hekalu, yako upande wa kaskazini mwa hilo. Lakini tunahitaji kuzingatia baadhi ya mengine pia.

Nimekuambia kwamba eneo hili, Kilima cha Magharibi, ni refu zaidi. Kama unavyoona, pia ni kubwa zaidi. Na hili litakuwa eneo ambalo, kadri jiji lilivyopanuka chini ya utawala wa Hezekia, tutarudi kwenye sababu za kwa nini hilo lilikuwa hivyo hivi punde.

Lakini kadri ilivyokuwa ikipanuka, watu hawakuweza tena kutoshea hapa, na kwa hivyo wataishi katika eneo hili la juu la jiji. Ni wazi, kama unavyoona, sehemu ya eneo hilo la juu la jiji ni kile tunachokijua sasa kama Robo ya Armenia na Robo ya Wayahudi ambayo iko katika eneo hili. Pia tuna Mlima wa Mizeituni, mgongo mrefu wa mlima unaopanda juu sana hapa kaskazini.

Chuo Kikuu cha Kiebrania kina chuo hapo. Tuna miundo muhimu hapa inayoadhimisha mambo muhimu, hasa katika huduma ya Yesu. Mlima wa Mizeituni utakuwa muhimu hapo.

Naam, nilitaja ukweli kwamba Mji wa Daudi uko chini kuliko milima mingine inayozunguka. Na sasa kwa kuwa tunayo kumbukumbu hiyo akilini mwetu hebu tuchukue zaburi zingine chache ambazo ni muhimu vile vile. Zaburi 121, mstari wa 1, Zaburi ya Daudi.

Fikiria Daudi katika eneo hilo tunaloliita Jiji la Daudi. Ukiangalia upande wa magharibi, ni juu zaidi. Ukiangalia upande wa kusini, hizo pia ni juu zaidi.

Ukitazama Mlima wa Mizeituni upande wa mashariki, uko juu zaidi. Ukitazama kaskazini, uko juu zaidi. Na anasema, Nitainua macho yangu kuelekea vilima.

Msaada wangu unatoka wapi? Msaada wangu unatoka kwa Bwana, aliyeumba mbingu na dunia. Kisha, inaendelea kuzungumzia kuhusu Bwana kuwa mlinzi wake, Bwana hasinzii wala kulala. Kwa hivyo hiyo ndiyo ya kwanza, ambayo sasa ina dirisha lingine ndani yake tunapoifikiria katika muktadha wake wa topografia.

Na kisha vivyo hivyo, zaburi chache tu zinazoendelea mbele, una mstari wa 125, mstari wa 2. Na tena, jifikirie katika muktadha huo ambao ramani yetu ya mandhari inatuonyesha. Kama vile milima inavyoizunguka Yerusalemu, ndivyo Bwana anavyowazunguka watu wake sasa na hata milele. Na ni Zaburi inayoonyesha uaminifu kwa sababu Bwana ndiye anayewajali, anayewazunguka kwa usalama.

Kumbuka kila wakati kwamba kuishi wakati huo kulikuwa suala la kulindwa, na Bwana ndiye mlinzi hapa. Naam, hilo linatusaidia katika masuala ya mabonde. Linatusaidia katika masuala ya vilima.

Tunahitaji kutaja chanzo cha maji nilichokizungumzia muda mfupi uliopita. Gihoni ndilo jina katika maandishi ya Biblia ya chemchemi hii. Kwa njia, haijawahi kuitwa chemchemi katika maandishi hayo.

Neno hilo la chemchemi, ein au en, halipo. Linaitwa Gihoni tu, na neno hilo linamaanisha mmwagiko. Na humwagika mara kwa mara huku na huko, lakini unaweza kuona data hapo kulingana na kiasi cha maji.

Na hilo linaweza kubadilika, kwa njia, kulingana na kiasi cha mvua unachopata mwaka. Mahali ambapo Gihoni hutiririka kutoka ardhini, mapema sana, kabla ya wakati wa Daudi, labda Shaba ya Kati, tuna bwawa kubwa ambalo lilichongwa moja kwa moja kwenye mwamba. Tutaona vipande vya hilo baada ya muda mfupi. Linaitwa bwawa la chemchemi.

Hili liliishia kuwa hifadhi ya maji yaliyokuwa yakitoka kwenye chemchemi. Tena, muda mrefu kabla ya Daudi kuchukua mji huu kama mji mkuu wake, kuna mifereji ambayo hukatwa kwenye mwamba ili kuhakikisha maji yanayotoka kwenye chemchemi yalikuwa yanaenda katika mwelekeo sahihi kwa maana ya kuwa na manufaa zaidi. Njia ya 2 inatoka katika kipindi cha Wakanaani au kipindi cha Shaba.

Kadri muda unavyosonga, tunaye Hezekia. Tumemtaja tayari kwa maana ya mfalme muhimu sana, mfalme ambaye alikuwa mfalme anayerekebisha mambo, lakini pia mfalme, na tutazungumzia historia zaidi kidogo, lakini pia mfalme ambaye alilazimika kukabiliana na Waashuri na mashambulizi ya Waashuri katika nafsi ya Senakeribu. Senakeribu, kwa njia, alijisifu kwamba alikuwa amemnasa Hezekia kama ndege kwenye ngome huko Yerusalemu.

Kuna historia nyingi za nyuma katika hili, na kulikuwa na miaka kadhaa kabla ya Senakeribu kujisifu hivyo. Unaweza kuyachambua yote hayo katika 2 Wafalme, lakini moja ya mambo tunayojifunza, na kwa kweli yanaonyeshwa katika maandishi ya Biblia yenyewe, Wafalme na Mambo ya Nyakati, ni kwamba Hezekia aliziba vyanzo vya maji nje ya Yerusalemu, hivyo majeshi ya adui yaliyojaribu kumzingira hayakuweza kuwafikia, lakini aliyaleta maji kutoka kwenye chemchemi hadi mahali ambapo wangeweza kuyafikia. Kwa hiyo Handaki la Hezekia lilichongwa, na tutarudi kwenye maandishi yanayotukumbusha hilo, yakitoka kwenye chemchemi hadi kwenye bwawa lililo upande wa kusini.

Kumbuka tu mstari mdogo wa bluu ulio na madoadoa kwenye mchoro nilioutengeneza au kukuonyesha muda mfupi uliopita, na baada ya kutengeneza aina ya s-curve, na ulitua kwenye bwawa dogo, na hilo lingekuwa bwawa la Shiloh. Hivi ndivyo Isaya 8 inavyorejelea maji ya Shiloh, lakini katika kipindi cha Agano Jipya, kitakuwa kipindi cha Siloh. Kwa upande wa vyanzo vya maji vya ziada, kuhusiana na muda wetu wote hapa, angalia tumefanya kazi kutoka Gihon Spring, tukiwa pale kila wakati, bwawa la chemchemi, shaba ya kati, mfereji wa 2, eneo la shaba la Kanaani.

Tunazungumzia Handaki la Hezekia, tunazungumzia karne ya 8 KK, na sasa mabwawa ya kaskazini mwa Mlima wa Hekalu yatatumika kama kipindi cha kati ya Agano Jipya na Agano Jipya. Kisha Warumi wako hapa, na wao pia watafanya mambo ya kuvutia katika suala la kupitisha maji. Kwa hivyo kumekuwa na ugunduzi wa mifereji ya maji pia, ikileta maji, haswa katika eneo la Mlima wa Hekalu. Labda michoro na ujenzi upya, au, samahani, uwakilishi wa kisanii, utatusaidia kidogo.

Kama tunavyojua vizuri kufikia sasa, unapokuwa na jiji lenye chanzo cha maji, lazima ulilinde. Na kwa hivyo, akiolojia ambayo imefanywa karibu na chemchemi hii maalum, nilitaja jina Ronnie Reif; kumekuwa na mingine kabla ya kazi yake hapa, lakini wamegundua katika kipindi cha katikati cha shaba kwamba kulikuwa na seti ya ajabu ya minara. Hizi zinaitwa minara ya chemchemi hapa, na wazo ni kwamba, tena, hii ni ujenzi upya wa ukuta wa jiji lenyewe, na labda aina fulani ya njia za kutembea ambazo zingejilinda ili kuzileta katika eneo la chemchemi.

Mawe ya msingi ya minara iliyo karibu na bwawa hilo la chemchemi ni makubwa. Tazama kwamba wakati huo, hatuzungumzii kuhusu aina yoyote ya mahali au njia ya kupitia kwenye mwamba. Tumeona handaki tulipoona mfano wa chanzo cha maji. Tuliona kitu kikikatwa moja kwa moja kwenye mwamba, na tutafikia hilo baadaye Yerusalemu, lakini kwa wakati huu, hatuna Shaba ya Kati bado.

Na kumbuka tu, tunapofikiria kuhusu tarehe hizo mahususi, tunaweza kuzifanya zilingane na babu yetu Ibrahimu, na tutakumbuka kutoka Mwanzo 14 kwamba Ibrahimu aliingiliana na mfalme wa Salemu, Melkizedeki. Hebu tupate mfumo wetu wa kihistoria, basi. Kutajwa huko kwa Melkizedeki kutatusaidia kidogo katika suala hili, na huu ni mfumo mpana tu uliokusudiwa kuwa hivyo.

Tutaangalia sehemu fulani hivi punde. Melkizedeki, Mwanzo 14, inahusu mzozo usio wa kawaida kati ya wafalme wanne na watano, na baada ya Ibrahimu kutoa kondoo dume, ndipo alipokwenda kaskazini kumwoko mpwa wake Lutu, anarudi, na mfalme wa Salemu anayeitwa Melkizedeki, mfalme wa haki, mwandishi wa Waebrania atazungumzia yote mawili. Yeye ni kuhani wa Mungu Aliye Juu Sana, naye atatoka nje na kumlaki Ibrahimu na kumbariki, naye Ibrahimu atampa zaka.

Kwa hivyo, kuna kila aina ya vielelezo na manukuu muhimu sana yanayoendelea katika mkutano huo. Daudi, tumemtaja tayari, lakini tukikumbuka tu kuhusu uhusiano wa Melkizedeki, kwamba Zaburi 110 inasema wewe ni kuhani milele kwa mfano wa Melkizedeki. Hiyo pia, pamoja na kutajwa kwa Melkizedeki katika Mwanzo 14, kunakopatikana katika Waebrania.

Yesu, mwana wa Daudi, alikuja Yerusalemu, na kisha tumefanya hivyo, na huu ndio mfumo wetu mkubwa, Zekaria 14 inazungumzia ukweli kwamba Bwana atakaporudi, atakuja kwenye Mlima wa Mizeituni. Miguu yake itafika kwenye Mlima wa Mizeituni.

Cha kufurahisha ni kwamba, ni maelezo tu kuhusu mambo ya kitamaduni, Wayahudi kwa karne nyingi wametaka kuzikwa kwenye Mlima wa Mizeituni ili waweze kupata unabii huu wa kurudi kwa Bwana kuja kwenye Mlima wa Mizeituni.

Tutasema zaidi kuhusu hilo pia. Sasa hebu tuzingatie kwa sababu tulisema kwamba tutafanya hivi kwa upande wa historia ya Agano la Kale, ikifuatiwa na Agano Jipya. Kwa hivyo hapa kuna mambo muhimu, na kisha mambo machache ya akiolojia ambayo yanafahamisha baadhi ya hayo.

Kwanza kabisa, Mwanzo 22 tayari imetaja hilo kwa sababu Ibrahimu ameambiwa na Bwana, mchukue mwanao, mchukue hadi eneo la Moria, na kama nilivyosema hapo awali, 2 Mambo ya Nyakati 3 inaonyesha kwamba hapa ndipo Sulemani atajenga hekalu. Daudi anazungumza, lakini haongei; Daudi atahamisha mji mkuu hadi Yerusalemu. Utakumbuka kutokana na utafiti wetu wa eneo la Yuda, na hasa jiji la Hebroni au Hebroni, Daudi alikuwa ametawala huko kwa miaka saba, juu ya kabila la Yuda, baada ya kifo cha Sauli.

Mambo ni ya msukosuko. Daudi anafanya mambo mawili ya kuvutia sana. Kwanza kabisa, anaunda umoja wa kisiasa kwa sababu unakumbuka ramani yetu tangu mwanzo. Yerusalemu iko juu kidogo ya mpaka kati ya Yuda na Benyamini, na bado si mji wa Benyamini kwa wakati huu, unaodhibitiwa na Wayebusi.

Kwa hivyo Yerusalemu itakuwa mji ambao Daudi anaweza kuuteka. Anaweza kuufikia kuwa mji mkuu, ingawa umekuwa kama eneo lisiloegemea upande wowote hadi wakati huu. Uko katika kabila la Benyamini, ambalo lilikuwa ni kabila la Sauli.

Kwa hivyo, kuna kila aina ya mambo ya kuvutia yanayotokea hapa anapohamisha mji wake mkuu kimakusudi hadi mahali ambapo patakuwa na umoja zaidi wa kisiasa kati ya mabaki ya wafuasi wa Sauli na kabila la Yuda. Pia hatimaye ataleta Sanduku huko. Sasa, hilo lenyewe ni muhimu, lakini nataka kurudi nyuma kidogo tu kwenye kutekwa kwa mji kwa sababu inachosema katika 2 Samweli 5 ni kwamba wakati mji ulipoanguka, wakazi, Wayebusi wa mji, walihisi kwamba walikuwa, unajua, wanaoweza kutetewa kimsingi.

Lakini inasema kwamba Daudi na Yoabu wanapitia kitu kinachoitwa Tzinor. Ni neno la Kiebrania ambalo halitumiki mara nyingi, na maandishi hayo yanaonekana katika Zaburi kuhusu mkondo wa maji. Na kwa hivyo hii imewaelekeza watu kufikiria kwamba Daudi kwa njia fulani amepitia mfumo huo wote wa maji, labda bwawa kubwa, labda bwawa la chemchemi, niseme.

Kuna kitu kinachoitwa Warren's Shaft, nami nitasema tu hivi, na tunaweza kuzungumzia hilo katika miktadha mingine tunapokuwa na muda zaidi. Lakini kwa vyovyote vile, vita na shimoni labda sivyo alivyofanya yeye na Yoabu. Lakini mtandao mzima wa njia za maji ya chini ya ardhi na mifumo na handaki na mifereji kufikia

wakati Daudi alipofika huko, inaeleweka kwamba hiyo ndiyo njia waliyotumia kufikia jiji ndani kupitia vitu vilivyochongwa kupitia mwamba.

Hilo litakuwa karibu karne ya 10. Tafadhali kumbuka hilo kwa sababu hatuna mji wa Hezekia bado, kwa wakati huu. Pia tunajifunza kwamba Daudi alijishughulisha na ujenzi wa jumba lake la kifalme, kwa hivyo tungetarajia kuona awamu ya kwanza ya Daudi ya utawala huu wa kifalme ulioundwa huko Yerusalemu kama mfalme aliyefanikiwa; tungetarajia kuona shughuli kubwa za ujenzi, na kwa kweli, tunazo.

Tayari tumezungumzia kidogo kuhusu hilo tulipozungumzia kuhusu akiolojia. Daudi alipanga hekalu. Kwa kweli, unaposoma mwisho wa 1 Mambo ya Nyakati, Daudi amepewa mpango wa hekalu na Bwana, ambao atampa Sulemani, ambaye kwa kweli hujenga na kuweka wakfu hekalu, muundo muhimu.

Mbele kutoka kwa ufalme mmoja hadi ufalme uliogawanyika hadi ufalme wa kaskazini hadi ufalme wa kusini hadi ufalme wa kaskazini unaoanguka kwa Waashuri na Hezekia chini ya kuzingirwa na Senakeribu, mtawala wa Ashuru, na tunaona katika vifungu ambavyo nimevitaja kwa ufupi hapo awali, tuna 2 Wafalme 18 inayofanana katika 2 Mambo ya Nyakati 29 na pia imetajwa katika Isaya 22, ambayo basi ukiviunganisha vitu hivyo vitatu, hii kwa upande wa kile ambacho maandishi yametuhifadhiwa ni wakati muhimu sana, wakati muhimu sana. Kinachoendelea hapa, kwa kutajwa na Wafalme Mambo ya Nyakati na Isaya, kinamaanisha kwamba jambo la ajabu linatokea. Hezekia amezingirwa na Senakeribu.

Hakika, tunaposoma, hasa masimulizi ya Wafalme na Mambo ya Nyakati, ni Mungu atakayemwoko, lakini Hezekia hajakaa mikononi mwake. Pia atafanya kazi kwa bidii. Anajenga, kama watu wake wanavyojenga, Handaki.

Tutarudi kwenye maandishi yanayorekodi na kuthibitisha vifungu hivyo vya Biblia hivi punde. Pia tuna kifungu kinachosema kwamba Bwana aliwaangamiza maadui wa Hezekia kimsingi. Majeshi ya Senakeribu yaliangamizwa, na kisha malaika wa Bwana akakusanya na kuwaua zaidi ya 180,000 kati yao, labda pigo la aina fulani.

Kwa vyovyote vile, huo ndio mwisho wa karne ya 8 KK Kwa kusikitisha, kuna mzunguko unaoendelea wa kushuka kwa ufalme wa kusini, na kwa hivyo tunaona kuanguka kwa Yerusalemu kwa Nebukadreza, na ingawa tuna Ezra Nehemia katika historia ya Agano la Kale, tunaishia na hili hivi sasa kwa mambo ambayo tunataka kuyaangalia. Kwa hivyo ni dalili chache tu za mji wetu wa Daudi, tukijikumbusha kwamba sasa tuna kitu hiki cha ekari 11 hapa, na kisha tukiwa na kifuniko kidogo juu yake ili kutupa hisia ya baadhi ya mambo yaliyopo, unaweza kuona kiashiria kwamba hili litakuwa eneo letu la ikulu hapa hapa.

Tuna jengo letu kubwa la mawe, ambalo linashikilia eneo hilo la jumba la kifalme; majengo makubwa yaliyopatikana hapa labda ni jengo la jumba la kifalme la Daudi.

Hayo yote yako sawa katika eneo hili, na kisha pia tuna Chemchemi ya Gihoni mbali kidogo hapa chini, na hatimaye, Bonde la Kidroni kote chini katika eneo hili litakuwa mahali ambapo, hapa kuna bonde letu la kati au Bonde la Tyropean, ambapo maji yalielekezwa kutoka chemchemi hadi kwenye bwawa lenyewe. Lo, tunaenda.

Nilitaja kwamba katika eneo la kilele cha kaskazini, Eilat Mazar, ambaye alikuwa mtaalamu wetu mkuu wa vitu vya kale hapa, amesimama mbele ya nyenzo hii kuwekwa juu ili kuihifadhi, kuihifadhi na kutoa mahali pa kuiona, amesimama katika eneo ambalo muundo huu mkubwa ulipatikana. Najua tumeangalia hili hapo awali tulipozungumzia kidogo kuhusu akiolojia kuhusiana na uminimalism wa kibiblia, lakini hapa tena ni kujikumbusha kwamba kuna kitu kilikuwa kikiendelea kuhusu muundo mkuu hapo. Tukiendelea mbele kwa nyenzo tuliyokuwa tukizungumzia kuhusu Hezekia na tishio walilohisi.

Sasa, acha niache na hili kabla hatujaweka kitu kingine chochote hapo juu. Katika hatua hii ya wakati, kama tulivyokwisha sema, ufalme wa kaskazini ulikuwa katika pumzi zake za mwisho, na kwa kweli ungeanguka wakati huu. Watakapoanguka, utakuwa na watu kadhaa kutoka kaskazini wanaokuja Yerusalemu.

Sasa tayari wameanza kuja. Unaweza kukumbuka kama umesoma makala haya kwamba Hezekia, kama sehemu ya mageuzi yake, alituma barua kaskazini, na akasema, njoo usherehekee Pasaka pamoja nasi. Pasaka ni sikukuu inayoadhimisha ukombozi na upya na ufufuo na urejesho.

Na kwa hivyo una mchanganyiko huo wa watu waliokuja na kisha wakimbizi pia. Na kilichotokea, kama tulivyosema hapo awali tulipoangalia ramani ya topografia, kilichotokea ni kwamba Yerusalemu ilikuwa ikipasuka sana, na kwa hivyo ilibidi waishi kwenye kilima cha magharibi; tulipoangalia akiolojia yetu, zamani sana, tulipoangalia hii.

Ni ukuta. Ni mabaki ya ukuta. Ni ukuta katika Robo ya Wayahudi, na Robo ya Wayahudi iko kwenye kilima cha magharibi, kama sehemu ya mashariki ya kilima cha magharibi.

Na kinachovutia sana kuhusu picha hii mahususi, na kuangalia kwa makini ukuta huu, ni jinsi sehemu nyingine ya Kiyahudi ilivyojengwa upya na kuboreshwa zaidi ya hii, lakini wanaakiolojia wametuachia hii ili tuone. Unaona hapa kijiti cha mita, kiashiria cha urefu wa ukuta huo ili kuwalinda watu waliokuwa wakiishi hapo. Isaya 22 ni kifungu cha kuvutia kwa sababu hapo Bwana akizungumza kupitia Isaya anasema, mlibomoa kuta, samahani, mlibomoa nyumba ili kujenga ukuta huu.

Pendekezo: tukifikiria kanuni ya utawala wa juu, wakati mwingine, wakati mradi wa kazi za umma unapaswa kupitia, unaondoa nyumba za kibinafsi, na unahamisha kazi hiyo ya umma humo. Kazi ya umma ilikuwa ukuta huu wa kujilinda hapa, na Isaya

anarejelea hilo, na ingawa ni vigumu kidogo kuiona kwa magugu na vitu vinavyokua, kuna misingi ya kile kinachoonekana kama miundo midogo zaidi hapa, labda kuta ambazo zimebomolewa. Sasa, kuna mengi zaidi ya kusema kuhusu kifungu hicho kutoka Isaya 22, lakini hatutafanya hivyo hapa na sasa.

Tukiiangalia kwa ramani yake na jinsi inavyofaa kwenye ramani, hapa tena, Jiji la Daudi; puuza tu kuta hizi za kisasa, zisizo na nukuu, na utambue kwamba katika wakati wa Hezekia, kilima hiki chote cha magharibi kinaonekana kuwa kilikaliwa na watu, sivyo? Na kwa hivyo, ndiyo maana utakuwa na ukuta ambao utachukua jukumu la kuwalinda watu hao wote. Pia utazunguka ili kulinda Bwawa la Siloamu. Hapa unaweza kuona, hapa kuna Gihoni yetu ikibubujika.

Tutashughulikia picha ya Handaki hilo hivi punde, lakini hilo litaleta maji mahali palipohifadhiwa, na hapa kuna sehemu ya ukuta. Unaiona. Yupo Nahman Avigad, ambaye alitoka kustaafu kufanya mradi huu wa uchimbaji kwa sababu ilikuwa muhimu sana kuelewa kinachoendelea, lakini hii inatupa ufahamu kidogo kuhusu kinachoendelea. Acha niseme jambo moja zaidi linalohusiana na chanzo cha maji.

Fikiria wewe mwenyewe, mkimbizi mpya aliyewasili. Unaishi, oh, tuseme hapa. Kama ungetaka maji, ilibidi uende, kabla ya ujenzi wa Handaki la Hezekia, ilibidi ushuke kwenye bonde hili, urudi juu, uingie kwenye shimo, ambalo wakati huo lilishuka kupitia mwamba.

Ilikuwa pale wakati wa Daudi, na hatimaye, unaweza kufikia sehemu yoyote ya bwawa hilo kubwa la chemchemi na kukusanya maji yako kurudi huko na kurudi nyumbani. Handaki la Hezekia linashughulikia hilo pia kwa sababu litaleta chanzo cha maji hapa, kwa hivyo idadi kubwa ya watu wanaoishi hapa hawakuwa na safari ngumu sana ya kuleta maji nyumbani. Naam, hii hapa njia hiyo kwa ukamilifu.

Mliona mji wa Daudi ukiwa na mabomo mengi katika ngome zake. Mlihifadhi maji katika bwawa la chini, tunaloliita Bwawa la Siloamu. Mlihesabu majengo ya Yerusalemu na kubomoa nyumba.

Kama nilivyosema, walipokuwa wakifanya kazi juu ya hili, chini ya ukuta huu, walipata miundo midogo ya msingi. Mlijenga bwawa la maji kati ya kuta mbili kwa ajili ya maji ya bwawa la zamani, lakini hapa kuna mstari wa 11, ambao unavutia. Hamkumtazama yule aliyeitengeneza au kumjali yule aliyeipanga muda mrefu uliopita.

Inavutia hapa, nami nitasema hivi tu, na unaweza kuichunguza katika maoni au chochote unachotaka kufanya. Wewe katika mstari huo wa mwisho ni wingi, na kwa hivyo inaonekana hii si hukumu ya Hezekia kama mfalme, lakini ni kauli pana zaidi kuhusu matokeo ya watu na kutotii kwao. Naam, tuendeleo.

Tuna miduara yetu hapo kulingana na misingi. Hapa kuna sehemu ya ndani ya Handaki. Tena, inavutia kulingana na mchakato. Huu ni kama theluthi moja ya maili. Unahitaji kufikiria kuhusu msingi huo uliokatwa.

Ni mita 50 chini ya ardhi. Hakika hawakuwa na aina za vifaa kama tulivyo navyo sasa. Nusu kilomita, theluthi moja ya maili, na inaonekana tunagundua si kutoka kwa maandishi ya Biblia bali kutoka kwa kitu hiki kinachoitwa maandishi ya Salome.

Nitakuonyesha picha baada ya muda mfupi. Hilo linatuambia kwamba watu waliokuwa wakifanya hivi waliacha dalili kidogo kuhusu jinsi walivyofanya. Walianza kila upande, labda wakifuata aina fulani ya muundo wa asili wa karstic, ingawa watu bado wanajaribu kubaini jinsi walivyofanya, lakini walifanya kazi hadi waliposikia kila mmoja akitengana.

Hapa kuna kifungu chetu cha Mambo ya Nyakati ya Pili. Alikuwa Hezekia aliyeziba njia ya juu ya chemchemi ya Gihoni na kuyaelekeza maji upande wa magharibi wa jiji la Daudi, na hapa kuna maandishi ya Salome, ambayo yanaelezea haswa kile nilichokuwa nikisema muda mfupi uliopita. Hii iko katika Kiebrania cha Kale cha Paleo.

Maandishi yenyewe yapo katika jumba la makumbusho huko Istanbul, kwa hivyo si rahisi kuona kama baadhi ya vitu vilivyomo katika jumba la makumbusho, lakini yanaonyesha kile nilichokitaja na kukifupisha hapo awali. Hebu tuangalie mambo mengine mawili ambayo ni muhimu katika uvumbuzi wa hivi karibuni wa akiolojia unaomhusu Hezekia. Nimetaja jina Eilat Mazar muda mfupi uliopita.

Amekuwa mtu muhimu sana katika kufanya akiolojia hii ambayo inahusiana haswa na sehemu ya juu ya jiji la Daudi, na walipokuwa wakifanya uchujaji wa mvua na nyenzo ambazo zimepatikana, hilo ni suala lingine refu ambalo hatutalizungumzia, walikutana na alama hii ya kuvutia sana ya muhuri. Neno lingine kwa hilo ni bulla, wingi bulla, lakini kwa madhumuni yetu, tunataka tu kuona kwamba ina maandishi juu yake hapa na chini hapa, ya Hezekia. Hakuna neno la Kiebrania ben ndani yake, ambalo linamaanisha mwana wa, lakini kisha linamtaja Ahazi, mfalme wa Yuda.

Kwa hivyo, nitakuonyesha baada ya muda mfupi picha ya angani ya mahali ambapo vitu hivi vilipatikana na kwa nini hilo linaweza kuwa muhimu. Hivi majuzi, imetokea kuwa katika toleo la 2018 la Biblical Archaeology Review; pia alitangaza kwamba alikuwa amepata maandishi haya kwenye bulla pia, au muhuri. Sasa, si kamili, sawa, lakini inaonekana tuna Isaya; unasoma kutoka kulia kwenda kushoto katika hili, na msingi hauna neno kamili nabii, na kwa hivyo hatujui hilo kwa hakika, ni herufi ya mwisho inaonekana kukosekana, lakini inaweza kuwa Isaya nabii, sina uhakika na hilo, lakini hilo ndilo pendekezo lake hata hivyo.

Kwa njia, yeye si mgeni; anatoka katika familia ya wanaakiolojia, babu yake Benjamin Mazar alifanya kazi kubwa ya akiolojia katika eneo ambalo tutaangalia katika sehemu inayofuata ya hotuba hii. Naam, mshale huo mwekundu unaonyesha mahali ambapo haya yalipatikana. Angalia ni Ofeli; tumezungumzia hilo sasa, eneo la juu la Jiji la Daudi, ambalo lingekuwa chini kushoto mwa picha hii, na hapa tuna Mlima wa Hekalu hapa hapa.

Kwa hivyo, kazi iliyofanywa hapo itatuonyesha kwamba hii labda ni jengo muhimu sana, karibu na jumba la kifalme, ambalo lingekuwa mahali fulani katika eneo hili. Mambo machache zaidi kuhusu maisha ya kawaida. Haya, hili ni eneo linaloitwa Eneo G, mengi zaidi ya kusema kuhusu hilo pia.

Imejengwa ndani ya nyumba hizi ambazo zimejengwa ndani ya jengo kubwa zaidi linaloitwa Muundo wa Jiwe la Hatua, ambalo linaonekana kushikilia kile ambacho kingejengwa juu yake ambacho kingeweza kuwa jengo la kifalme la Daudi. Ninahisi kama nimekudanganya sana kuhusu Yerusalemu ya Agano la Kale kwa sababu kuna mengi zaidi ya kusema, lakini tunahitaji kuendelea na tufanye hivyo. Hekalu la pili.

Hekalu la kwanza, Hekalu la Sulemani, liliharibiwa mwaka 587/586. Miaka 70 inapita, na kisha, hasa kutokana na huduma za kinabii za Hagai na Zekaria, watu hatimaye wanaanza kazi na, wakati wa utawala wa Dario, mfalme wa Uajemi wakati huo, wakamaliza hekalu la pili. Sasa, kuna mengi zaidi ya kusema kuhusu historia yote katika miaka hiyo 70, lakini kwa madhumuni yetu, tutafanya muhtasari wa hili na kisha kuangalia baadhi ya mambo tunayotaka kuzingatia.

Ezra atatuambia historia. Anazungumzia kurudi kutoka uhamishoni. Hakuwepo kwa ajili ya hilo.

Anafanya uchunguzi wa nyuma katika sura tano za kwanza na sura sita. Chini ya Nehemia, tuna kuta zilizojengwa upya. Hiyo haimaanishi kwamba mwanzoni, unajua waliporudi mwaka wa 539, hii inaonyesha kwamba katika siku za Nehemia, karne ya 5, miaka ya 400 KK, walihitaji kufanya marekebisho makubwa kwa madhumuni ya ulinzi.

Mara tu Alexander Mkuu alipoingia na warithi wake wakachukua eneo hili, na tena, kulikuwa na ghasia nyingi kwa idadi ya Wayahudi, lakini tunaona Yerusalemu ikigeuka, kwa kiasi fulani, mji wa Kigiriki wa Kigiriki. Wahasmoni ni wale watu ambao ni wazao wa Wamakabayo, Yuda Makabayo, na ndugu zake, na hiyo itakuwa nasaba ya Kiyahudi kwa takriban miaka 100, wakati wa uhuru kwao, nukuu isiyoyana na nukuu, nao wataipanua Yerusalemu. Itapanuka hadi Kilima cha Magharibi, mambo mengi ya kuvutia huko pia.

Mfalme Herode anapokuja, tayari tumekutana na Herode kwa sababu tulizungumza kuhusu Herodian tulipozungumza kuhusu jengo hilo kubwa la ngome ambalo

alijijengea kusini na mashariki mwa Bethlehemu, lakini Herode atakuja, na atajenga sio tu hekalu la mtindo wa Augustan, bali atapanua tata hii yote kwa kiasi kikubwa. Kuna kipindi cha akiolojia kinachoitwa kipindi cha Herodian pia, na bila shaka, ambacho kina uhusiano wowote na jinsi Yerusalemu ilivyokuwa wakati Yesu alipokuwa huko. Tutatumia muda na hilo.

Uwepo wa Warumi, daima ni mwiba mwilini, labda hata zaidi ya hayo, na uasi wa Wayahudi, uasi wa kwanza wa Wayahudi dhidi ya Warumi, ulianza mwaka wa BK, samahani, ndio, mwaka wa 66 BK. Yerusalemu yenyewe itaharibiwa, hekalu litaharibiwa, Josephus anatuambia kuihusu mwaka wa 70 BK. Kwa hivyo hiyo ni kipindi chetu cha pili cha hekalu.

Sasa, hebu tuangalie mambo machache tu ambayo yanatufundisha tunapofikiria kuhusu mambo ya kitamaduni yanayoendelea hapa. Unapoangalia Bonde la Kidroni, tuseme unasimama kwenye kona ya Mlimani ya Hekalu. Tutafikia hilo baadaye kidogo, kwenye kona ya kusini-mashariki. Ukiangalia chini kwenye Bonde la Kidroni, utaona kwanza hili, ambalo lina jina Absalomu lililounganishwa nalo, hilo ni upotoshaji wa kihistoria, na kisha utaona hili, labda ni jambo linalofuata linalokuvutia, ambalo lina jina Zakaria lililounganishwa nalo, na kisha utaona aina hii ya muundo wa nguzo katikati.

Hii ndiyo yenye maandishi yanayozungumzia kuhusu B'nai Hazir, wana wa Hazir. Sitazungumzia kwa undani kila moja ya haya ni nini, lakini nitasema hivi tu. Ona kwamba hapa tuna, hata katika makaburi haya matatu ambayo yanakaribiana sana, kitu kinachofanana kidogo na Misri kwa muundo wa piramidi.

Kwa hivyo tuna ushawishi fulani wa Misri. Kitu kinachofanana kidogo na ushawishi wa Ashuru na baadaye kinatoka katika eneo la Mesopotamia. Kisha, nguzo hizi na aina za nguzo tulizonazo, miji mikuu ya Ionic, huleta mawazo yanayotokana na utamaduni wa Kigiriki na Kirumi.

Inavutia sana katika makutano haya ya, katika eneo hili, makutano ya tamaduni. Ninapaswa kusema kwamba napenda picha hii na nimeiweka hapa, haswa kwa sababu mengi ya haya yamesafishwa. Hupati maana sana kwa sababu una njia zilizo karibu na lami na vitu vingine vichache vinavyopitia Bonde la Kidroni.

Hayo ndiyo yote ninayosema kuhusu kipindi cha kati ya Agano kwa sababu tunataka kuzingatia sasa Agano Jipya, ambalo litakuwa la Herode, hasa enzi ya Herode. Kwa hivyo jambo la kwanza, na unaweza kuona, nimechukua nakala hii kutoka kwa Atlasi ya Biblia ya NIV ya Carl Rasmussen. Jambo la kwanza tunaloona tena ni kwamba Mlima wa Hekalu unaendelea kuwa lengo letu kuu kwa wakati huu.

Lakini bila shaka, sasa tutazungumzia kuhusu jukwaa la hekalu na kisha hekalu lenyewe ambalo Herode Mkuu atarekebisha kwa upana. Karibu nasi, nadhani sihitaji

kiashiria changu, tuna kitu kinachoitwa Ngome ya Antonia, kilichopewa jina la Mark Antony. Na ngome ni muhimu.

Kama unavyojua, unapofikiria kitamaduni, kidini na kisiasa, wakati wowote unapofanya ibada ya kidini, hasa katika kipindi hiki, lakini katika sehemu zingine za dunia bado, dini na siasa vimeunganishwa sana. Na wakati wowote unapofanya sherehe, una watu wengi wamekusanyika, watu wengi zaidi wamekusanyika. Wayahudi walikuja kwenye hija, kama unavyojua.

Na kwa hivyo Warumi walitaka kuwa na uwepo ili waweze kutazama kwa makini, na kwa hivyo katika Ngome ya Antonia tungekuwa na uwepo huo hapo. Tuna mabwawa ya kuogelea hapa juu. Haya yatakuwa muhimu.

Bwawa la Bethesda linalotoa maji katika Bonde hili la Bezeta. Bwawa la Israeli pia katika eneo hili. Kama una topografia kiasi kwamba maji yaliyonyesha hapa yananyesha, ni mahali pazuri pa kuhifadhi maji.

Pia kuna jengo la kuhani mkuu. Hili liko katika Jewish Robo, na hili ni mojawapo ya ugunduzi mkubwa ambao wanaakiolojia waliweza kugundua na kuanza kuelewa mara tu, baada ya 1967, walipoweza kufanya tathmini ya ujenzi upya katika eneo la Jewish Robo. Kwa hivyo ni jengo muhimu hapo, ambalo linaeleweka.

Kama una makuhani wako wakuu wanaoishi katika eneo hili, hapa ni kilima cha magharibi. Wangukuwa na njia ya kutembea, daraja kidogo, na wangukuwa na njia ya kupita chini ya Mlima wa Hekalu ambapo walifanya huduma yao. Jumba la Herode upande wa magharibi wa jiji. Jengo kubwa la ikulu.

Kuna minara mitatu upande wa kaskazini mwa Yerusalemu kwa sababu Yerusalemu inalindwa kila wakati upande wa magharibi, kusini, na mashariki lakini daima iko katika hatari zaidi kutoka kaskazini. Na kwa hivyo Jumba la Herode lingekuwa na minara hiyo mitatu. Mojawapo ya vituo vyao bado inaonekana wazi.

Josephus anatuambia kwamba Herode angeweza kuwakaribisha wageni wapatao 100 katika jumba lake la kifalme alipokuwa nao. Zaidi kidogo tu kuhusu Yerusalemu ya Herode—Herode Mkuu.

Kama nilivyosema, tutaona nyayo kila mahali pa Herode Mkuu. Familia ya Herode ilikuwa na pesa nyingi. Huenda waliifanya iwe biashara ya viungo.

Alikuwa Mwidumea. Hiyo ndiyo eneo la Negev. Na kwa hivyo kama viungo vingepitia hapo, familia ingepata pesa nyingi huko.

Kwa vyovyote vile, ana kila aina ya pesa za kucheza nazo, lakini hawezi kuendesha vita kwa sababu yeye ni mfalme wa vibaraka wa Roma. Kwa hivyo, badala yake, anajipatia jina. Na unaweza kusoma haya vizuri kama mimi niwezavyo.

Nilifadhili baadhi ya michezo ya Olimpiki. Vitu vilivyojengwa katika miji. Miji iliyojengwa.

Alifanya kila aina ya miradi ya hekalu huko Athene na Rhode. Jiji la Antiokia huko Siria lilikuwa na athari fulani ya Herode pia. Na kwa sababu yeye, kabla ya kufanywa mfalme na Seneti ya Kirumi, alitumia muda huko Roma, alivutiwa sana na utamaduni wa Augustus.

Augustus, mfalme wa Kirumi. Na kwa hivyo, alipoleta mawazo mengi, alitaka kupanga mambo mengi haya yalipokuwa yakifuata utamaduni wa hali ya juu wa Kigiriki na Kirumi, hasa utamaduni wa Augustus. Inaonekana kwamba jengo la hekalu alilojenga au kulisimamia lilikuwa kubwa sana.

Na kama nilivyopendekeza tayari, anafuata mpangilio, mpangilio wa Augusto, Roma ya kifalme. Sasa, hili ni muhimu kukumbuka kwa sababu, kama tunavyoona nia ya Herode, alikuwa mfalme. Alifanywa mfalme na Seneti ya Roma.

Inaonekana aliliona eneo alilokuwa mfalme kama aina ya eneo la kitamaduni. Kwa hivyo, unajua, atabadilisha hili. Alianza kukarabati hekalu mnamo 20 KK.

Na utaona kwamba wakati kuna mwingiliano huu katika Yohana sura ya 2 kuhusu hekalu wakati Yohana anaandika utakaso huo wa hekalu kabla ya Yesu kuanza huduma yake, baadhi ya wapinzani wa Yesu wanaopinga wanasema, unajua, imetuchukua muda mrefu kufanya kazi kwenye hekalu hili. Utalirejesha katika miaka mitatu, siku tatu, samahani. Kwa hivyo tunapata kiashiria kidogo cha mpangilio wa matukio hapo.

Hapa kuna jambo la kufikiria tunapopita njia yetu, si tu kupitia Yerusalemu kidogo zaidi, bali pia tunapopita sehemu nyingine ya nchi, kwa sababu tayari nimedokeza na tumeona katika Herode Mkuu akiacha nyayo zake kila mahali kwa sababu alikuwa na nia ya kujijengea jina, kujijengea ufalme. Na kwa hivyo swali, na hili sio swali langu, naliiba kutoka kwa mwalimu wangu mkuu, Jim Monson, tunajiuliza tunapopitia mambo haya, tunapopitia maandiko na tunapopitia maisha yetu, tunajenga ufalme wa nani? Naam, vipande vichache tu hapa, vitu vya kufurahisha. Wahandisi wa Herode walipokuwa wakipanuka, wakipanua kweli Mlima wa Hekalu, walilazimika kushughulika na aina ya topografia ya asili.

Kwa hivyo, nitachora ubaoni kwa muda mfupi tu, Mlima Moria. Hii inaonekana kama mchoro niliouchora siku nyingine nilipokuwa nikizungumzia tabaka za vitu vya masimbi, lakini hii si Moria, sivyo? Ni kilele cha mlima tu. Tuseme tu kwamba hapa

kuna bonde upande mmoja; tuseme hili ni Bonde la Kidroni, kwa hivyo mashariki iko hapa.

Unawezaje kujenga jukwaa kubwa la hekalu juu yake? Ni gumu kidogo, lakini si gumu sana kwa walandisi wa Herode. Watalitengeneza ili liwe jengo kubwa, tambarare. Sasa, ili kufanya hivyo, hili limerahisishwa sana, lakini unaelewa kwamba lazima uwe na kitu ambacho kitashikilia hekalu kubwa.

Jukwaa lenyewe litaishia kuwa sawa na viwanja vinne vya mpira wa miguu kwa ukubwa. Ili kufanya hivyo, wamekusanya vipande vikubwa vya chokaa, wakavichimba kaskazini na magharibi mwa jiji, wakaondoa baadhi ya chokaa iliyokuwa kwenye kona ya kaskazini magharibi ya mlima wa jukwaa lenyewe, na kuvileta vyote hapa ili waweze kuwa na kuta ambazo zingeshikilia jukwaa na pia kujaza. Pia waliweka matao ndani ili kushikilia baadhi ya jukwaa hilo.

Lakini kwa nini ninakuambia haya yote? Naam, inatupa aina ya hisia ya kufurahisha kulingana na uwezo wa uhandisi wa watu hawa. Kwa sababu jiwe kubwa zaidi walilokutana nalo ni kutoka hapa hadi kwa mtu huyo pale au hapa hadi pale. Lina urefu wa futi 40.

Huwezi kuelewa hili kwa urahisi, hata kwa picha, lakini fikiria jiwe lenye urefu wa futi 40. Fikiria kama, sawa, ni refu sana. Hili ni jiwe letu kuu la msingi linaloanzia hapa juu hadi nje ya picha, kutoka hapa juu hadi karibu na hapa.

Makadirio ni kwamba ina uzito kati ya tani 500 na 600. Na kisha tunajiuliza, sawa, na kwa hivyo waliihamishaje? Naam, ilikuwa kazi bora ya uhandisi. Lakini ukuta huu wote wa kuzuia umejengwa kwa mawe, moja juu ya lingine, ili kufikia kiwango ambacho kingekuwa usawa wa barabara.

Sasa, hilo linaturudisha kwenye Mlima wa Hekalu lenyewe, mahali tulipokuwa. Linaitwa Handaki za Hasmonia, ambazo huenda kando. Nasi tulikuwa chini ya usawa wa ardhi wa sasa, karibu hapa ndani.

Njia kuu ya jiwe ingewekwa hapo, na kisha vitu hivi vyote juu. Jamani, kuna mengi zaidi ya kusema kuhusu hilo, lakini tunahitaji kuendelea na safari. Hapa, tunaangalia kutoka Magharibi hadi jukwaa la Hekalu lenyewe.

Hii ni katika mfumo, mfano wa Yerusalemu katika karne ya kwanza BK, unaoitwa mfumo wa Ardhi Takatifu, mfano wa mfumo wa huzuni wa Yerusalemu. Haikuwa Hoteli ya Ardhi Takatifu wakati mmoja; sasa iko katika Jumba la Makumbusho la Israeli. Lakini kwa madhumuni yetu, tunaona Ngome ya Antonia.

Tunaona kile kinachoitwa Ukumbi wa Sulemani huko nyuma ambacho kinatajwa katika Yohana Sura ya 10. Tunaona Ukumbi wa Kifalme. Na hapa, katikati kabisa, tunaona muundo wa Hekalu lenyewe.

Sasa, wanajuaje kwamba ilionekana hivyo? Cha kufurahisha ni kwamba, kuna muundo huko Hebroni ambao bado umesimama ambao unaonekana kama huu. Zaidi ya hayo, huu ulikuwa ushirikiano mzuri kati ya wanafunzi wa fasihi wanaosoma Talmud, ambayo ina sehemu inayoitwa Vipimo inayozungumzia Hekalu na muundo wa Hekalu. Kuna mengi zaidi ya kusema hapo pia.

Lakini walishirikiana katika ugunduzi wa akiolojia na usaidizi wa fasihi na kisha wakaweza kupanga upya na kujenga upya hili. Hapa, tunaliangalia kutoka kona ya Kusini-magharibi ya jukwaa hili. Yote haya, kwa njia, yalijengwa.

Tena, kozi hiyo kuu tuliyoangalia iko karibu hapa, chini, chini ya ardhi sasa. Wakati mimi na Perry tulipokuwa Yerusalemu kwa mara ya kwanza, tuliweza kuona huko. Hiyo ndiyo kuhusu mahali tulipokuwa tukitembea.

Tunaweza kutazama juu kwenye tao, na tutaona picha yake katika muda mfupi unaoitwa Tao la Robinson. Lakini haya yote, katika ujenzi huu, na kwa kweli, bado yalikuwa chini ya ardhi. Yote haya yalifunikwa.

Hilo pia limefichuliwa. Hapa kuna Ngome yetu ya Antonia tena, na hapa kuna Bonde letu la Tyropean au Central likishuka. Hapa kuna uwakilishi wa msanii wa jinsi kona hiyo ya Kusini-magharibi ingekuwa ilionekana.

Kwa hivyo sasa tunaona baadhi ya watu wakiwekwa kwa utaratibu zaidi humo pia. Lakini una ngazi kubwa inayopanda na kuwa moja ya milango ya kuingia hekaluni. Una seti nyingine ya ngazi.

Tuliwaona kwenye ujenzi mpya uliopita ambapo ungeweza kuingia na kutoka kwenye milango hiyo na kuishia kwenye jukwaa la hekalu. Hapa juu, tuna kile ambacho labda kilikuwa kilele cha hekalu. Na angalia jinsi kingekuwa juu.

Ukifikiria simulizi la majaribu, shetani anapomchukua Yesu, baada ya kufanya majaribu jangwani, anampeleka Yesu kwenye kilele cha hekalu na kusema, jitupe mbali. Hilo lingekuwa jaribu la ajabu la kuonyesha hadharani nguvu za miujiza hapa. Tunapoangalia eneo lote kuzunguka jukwaa la hekalu, hasa hapa, maduka ya kila aina, na kadhalika, tunaona kwamba hapa ndipo ununuzi na uuzaji ungepaswa kufanyika nje ya eneo hili la hekalu.

Badala yake, tunaposoma masimulizi haya, katika sura ya 2 ya Yohana kabla ya Yesu kuanza huduma yake na kisha katika injili za muhtasari mwishoni mwa huduma yake, Yesu atafanya hivyo tena. Ununuzi na uuzaji ulikuwa umeingia, na ubadilishaji wa

pesa ulikuwa umeingia moja kwa moja kwenye jukwaa la hekalu lenyewe. Yesu alipokuwa akisafisha hekalu, tutakumbuka kwamba alinukuu Isaya 56 na kusema, nyumba yangu itaitwa nyumba ya sala kwa mataifa yote, ambayo ina maana kwamba Mataifa walikaribishwa kuja huko hadi mahali fulani.

Ukiona kitu hiki kidogo, kinaitwa soreg kwa Kiebrania, uzio, kizuizi. Baadhi ya hivyo vimeonekana kuwa na maandishi juu yake. Kimsingi, naeleza kwa maneno mengine, kama wewe ni Mmataifa, usithubutu kupita hatua hii kwa hofu ya kifo.

Kwa hivyo tunajua kwamba kulikuwa na mipaka huko ambayo watu wa mataifa mengine hawangeweza kufika. Lakini nje, tena, fikiria karibu viwanja vinne vya mpira wa miguu. Walikaribishwa kuwa huko.

Nyumba ya maombi kwa mataifa yote, bila shaka; Yesu anaendelea kumnukuu Yeremia saba, mmeifanya kuwa pango la wanyang'anyi. Kwa maneno mengine, wezi wanaojificha mapangoni, uh, wanaoiba pesa. Hivyo ndivyo watu hawa walivyofananishwa.

Ua huu wa wanawake hapa, ua wa Mataifa, samahani, samahani, ua wa Waisraeli. Na kisha ua wa makuhani, kwa njia, katika hekalu la Augustus. Na huu ndio muundo ambao Harry alileta.

Kulikuwa na ua tofauti kwa wanawake, na hawakuruhusiwa kupita sehemu fulani. Hiyo haikuwa kweli kuhusu hekalu la Sulemani, hekalu la kwanza. Naam, hapa kuna maelezo zaidi kidogo ya maonyo hayo kwa wageni.

Nakala mbili zilizogawanyika. Onyo kwa Mataifa, hawakuruhusiwa kuendelea zaidi. Hii hapa nukuu, wageni hawaruhusiwi kuingia ndani ya ukuta na ukingo unaozunguka patakatifu.

Yeyote atakayekamatwa atalaumiwa kwa kifo chake, kinachofuata. Na tumetaja hilo tayari limechapishwa mara kwa mara. Walipata onyo lao.

Hapa kuna barabara yetu ya karne ya kwanza kama ilivyochimbwa sasa. Mambo machache ya kuzingatia kuhusu hili. Angalia sehemu hiyo ndogo ya tao.

Inaitwa tao la Robinson kutokana na Edward Robinson, ambaye alikuwa mgunduzi jasiri. Tulizungumza kumhusu tulipozungumzia kuhusu umiliki wa juu. Lakini tumia mawazo yako tu kwa sababu hiyo ni kushikilia tu kitu ambacho kingekuwa hivi.

Na juu ya hayo kungekuwa na ngazi ambazo zingepanda na kisha kuingia katika jengo la hekalu kupitia mlango na kuingia kwenye jukwaa la hekalu lenyewe. Robinson alipofika hapo kwa mara ya kwanza, kiwango cha chini kilikuwa juu hadi hapa.

Tulipofika hapo kwa mara ya kwanza miaka ya 1970, tungeweza kusimama katika kiwango hiki.

Sasa wamechimba hadi ngazi ya mtaa wa karne ya kwanza. Walijuaje hilo? Kwa sababu vitalu hivi vyote vilivyoanguka vilikuwa sehemu ya jengo ambalo Warumi walibomoa au angalau walijaribu kulibomoa. Havikufanikiwa sana au kufanikiwa kabisa, lakini walijaribu kulibomoa na kumimina vitalu hivi chini barabarani, ambavyo vilianguka katika sehemu fulani kwa sababu ya uzito wake.

Naam, mengi zaidi ya kusema kuhusu hilo, lakini tunahitaji kuendelea na miujiza miwili zaidi ambayo Yesu atafanya katika muktadha huu. Kwanza kabisa, tulizungumzia kuhusu ngome ya Antonia hapa. Hapa kuna hekalu letu, Safu ya Kifalme, ukumbi wa Sulemani.

Ni ukumbusho tu, shughuli yoyote ambayo haikuwa nzuri katika eneo la Mlimani mwa Hekalu, ungekuwa na wanajeshi hapo mara moja. Unaona hilo kwenye Kitabu cha Matendo, kwa njia, wakati mambo yanapozuka wakati Paulo yuko kwenye Mlimani mwa Hekalu. Mungu wangu, wanajeshi wako pale haraka sana.

Lakini angalia pia wako katika makazi ambayo yako karibu na seti ya mabwawa. Seti ya mabwawa. Wakati wanaakiolojia wamefanya kazi kwenye mabwawa haya, hii, kwa njia, bado ni mfano ule niliokuwa nikikuonyesha hapo awali, kwa hivyo ujenzi upya hapa.

Waakiolojia walipofanya kazi fulani kwenye mabwawa haya, waligundua mambo ya kuvutia sana, na kwamba kulikuwa na vitu vya kale vilivyoonyesha uwepo wa ibada ya Asclepius. Asclepius, mungu wa uponyaji na mandhari yote ya mambo ya Kigiriki na Kirumi, na kwa hivyo inaonekana kwamba askari wetu wa Kirumi waliowekwa hapa walileta vifaa vyao wenyewe. Mahali hapa palikuwa panajulikana wakati huo kama mahali pa uponyaji, na tunaye mtu wetu aliyepooza.

Kwa mfano, kwa miaka 38, amekuwa akingoja kuingia kwenye bwawa hilo na hajaweza. Yesu atamponya. Mengi zaidi ya kusema kuhusu akiolojia na kile unachokiona na usichokiona sasa unapoenda huko, lakini kwa madhumuni yetu, nataka kutaja hili kwa sababu kuponya vilema ni jambo ambalo limetajwa katika Isaya 45 kama ishara kwamba tunazungumzia enzi ya Kimasihi.

Endelea na hilo. Magofu unayoyaona hapa ni ya Byzantine. Kipindi cha Byzantine kitakuwa cha karne yetu ya nne hadi ya saba, sita na nusu, kama ungependa, na unajua ni fujo sana unapoangalia vitu vyote hapa chini, na hakika hatupati vitu vinavyoanzia karne ya kwanza sasa.

Wakati akiolojia ilipokamilika, na nimekupa tarehe hapo, kulikuwa na dai kwamba wanaakiolojia walipata sawa na varanda tano. Sasa hili ni muhimu kwa sababu katika

Yohana inazungumzia bwawa la kuogelea lenye varanda tano. Je, varanda ni nini? Ni eneo lililofunikwa, kwa hivyo kimsingi kile ambacho ungekuwa nacho kingekuwa kitu ambacho kingekuwa na paa la mtindo, na kisha nguzo tu zinazoshikilia paa hilo, na hili lingekuwa wazi hapa likilinda kutokana na jua wakati wa msimu wa joto, msimu wa joto, likilinda kutokana na mvua wakati wa msimu wa mvua, kwa hivyo varanda hutumika hivyo.

Tano hizo zinavutia kwa sababu kile tulichonacho katika suala la akiolojia, ikiwa tunaelewa vizuri au ikiwa hata tunaelewa jinsi vyanzo vya fasihi vinavyotusaidia, katika kipindi cha kati ya Agano tuna bwawa moja ambalo limejengwa. Kwa hivyo, wacha niondoe michoro hii miwili ya msingi sana na sasa chora bwawa letu. Hapa kuna bwawa la kwanza.

Ina pande nne, na kwa hivyo ina varanda nne, maeneo manne yenye mifuniko ambapo mtu anaweza kulala kwenye kivuli ikiwa kuna jua. Baadaye bwawa la kuogelea linapanuliwa, na kwa hivyo litatoka hivi, na varanda ziko. Kwa hivyo sasa una moja, mbili, tatu, nne, na tano, ambayo inavutia sana katika suala la kuhifadhi angalau wazo la varanda tano kwa sababu tunajua kulikuwa na nyongeza iliyofanywa kwenye bwawa lenyewe.

Kuna kila aina ya mambo ambayo watu hufanya kwa mfano na tano pia, lakini hatutafuata njia hiyo kwa wakati huu. Tunataka kuchukua muujiza huo maalum wa uponyaji, kumbuka unahusiana na Thulane, na sasa nataka kwenda kwenye sura ya 9 ya Yohana ambapo mtu ameponywa pia. Hebu tupate hisia za topografia na aina ya mambo ya umbali.

Hapa kuna Mlima wa Hekalu. Tunajua kwamba Yesu katika Yohana 7 na 8 amekuwa akifundisha kwenye Mlima wa Hekalu, kwa hivyo tunaweza kukisia kwamba Yohana 9 itatokea katika eneo hilo la msingi. Kuna Bwawa la Siloamu, na kumbuka tuna chemchemi ya Gihoni hapa, haonekani kuwa dalili nyingi za chemchemi ya Gihoni na hakuna marejeleo ya Handaki la Hezekia. Sasa watu wanazungumzia bwawa la Siloamu chini katika eneo hilo.

Takriban umbali wa nusu maili, kama mwinuko wa futi 300 kutoka hapa hadi pale au kinyume chake, na hivyo kipofu huyo ambaye Yesu alikutana naye aliambiwa atembeee hadi kwenye Bwawa la Siloamu. Sasa, hadi yapata mwaka 2004, watu walikuwa wakitembelea baada ya wengi wao kutembea kupitia Handaki la Hezekia. Ilikuwa uzoefu mzuri, kutoka nje kwenye bwawa dogo lililohusishwa na kanisa la Byzantine, na hilo ndilo tuliloliita Bwawa la Siloamu. Cha kufurahisha ni kwamba, manispaa ya Hezekia ilipokuwa ikifanya kazi ya maji taka, waligundua bwawa lingine, ambalo ni wazi kabisa linaanzia karne ya kwanza.

Kulikuwa na bwawa la kuogelea chini ya haya yote, ambalo lilikuwa bustani ya matunda inayomilikiwa na Kanisa la Orthodox la Ugiriki. Nilitaja jina Ronenreich

mapema kidogo. Alifanya kazi nyingi katika eneo hili, na kulikuwa na mazungumzo kadhaa na Kanisa la Orthodox la Ugiriki, kama ninavyoelewa, hata kuweza kuchimba kiasi hiki, na hakika, hawangeharibu bustani iliyobaki, lakini unapata maana nzuri katika suala la umbo, muundo, na muundo mzuri wa hii.

Hiki kingekuwa chombo cha maji ambacho kingepita, labda kikivuja kufikia karne ya kwanza kwa sababu Handaki la Hezekia linaonekana kuwa limeziba, n.k., kwa mashapo, lakini bado tulikuwa na maji yanayoingia kwenye kile kilichokuwa Bwawa la Siloamu hapa. Sasa, nimegundua hivi karibuni, katika alama za nukuu, kwa sababu cha kufurahisha ni kwamba, unapoangalia ramani za zamani za Yerusalemu, labda huwezi kusoma hilo, lakini ndani ya duara dogo zuri la manjano kwenye ramani katika miaka ya 1940, ramani ya Mamlaka ya Uingereza, tunaona kitu kinachosema Bwawa la Zamani.

Ingawa ilikuwa chini ya bustani, chini kabisa ya bustani, kulikuwa na utamaduni ambao ulikuwa ukihifadhiwa, sawa, kulingana na ramani za zamani kwamba tuna bwawa la kuogelea la zamani ambalo liko hapo, na unaposoma karne nyingi za ripoti za wasafiri, ripoti za wakazi, kuna bwawa la kuogelea la zamani, na labda hata mlolongo wa mabwawa ya kuogelea ya zamani katika eneo hilo. Kwa hivyo, ni wazi kabisa, kufikia wakati wanaakiolojia walipopata kufanya kazi hii mnamo 2004 na zaidi, kulikuwa na kitu ambacho kilikuwa cha karne ya kwanza. Sasa, mambo mengine machache tu yanayohusiana na hilo kwa sababu wakati huo ilikuwa chanzo cha maji ambacho kilikuwa muhimu katika suala la shughuli za hekalu.

Mishnah ni hati ya Kiyahudi iliyoandikwa, ikihifadhi mila za zamani, lakini imeandikwa. Rabi Yuda Mkuu alikuwa mtu muhimu hapa mwaka wa 220 BK, na moja ya mambo mengi ambayo Mishnah hufanya ni kuhifadhi mila hizi za zamani za mambo yaliyotokea wakati hekalu lilikuwa bado limesimama. Sukkah ni maskani, au kibanda ukitaka, na kwa hivyo inazungumzia kile kilichotokea wakati wa Sikukuu ya Vibanda.

Kwa nini hilo ni muhimu? Cha kufurahisha, tukiwa Yohana sura ya 7, tunaye Yesu huko Yerusalemu kwenye Sikukuu ya Vibanda, lakini haya ndiyo ninayotaka kuona. Nitakusomea kisha nizungumzie kuhusu picha hiyo. Kwa maneno mengine, ilibidi uwe na maji ambayo yangemiminwa kiibada.

Sadaka ya maji, siku saba, ilikuwaje? Walikuwa wakijaza chombo chenye kiasi fulani cha maji, mikate mitatu, na maji kutoka Siloamu. Walipofika kwenye lango la maji, walipiga tarumbeta, wakiruka kidogo. Kuhani alipanda madhabahuni na kugeukia kulia, ambapo palikuwa na mabakuli mengine mawili ya fedha, na jambo hili lote lilikuwa sehemu ya ibada nzuri ya Sikukuu ya Vibanda.

Katika Sikukuu ya Vibanda, kwa njia, pia kuna mambo kadhaa yaliyohusiana na mwanga uani. Je, haivutii kwamba Yesu, akiwa Yerusalemu kwenye Sikukuu ya

Vibanda, atazungumzia kuhusu maji, yeye ni, na mwanga na mwanga wa ulimwengu? Kwa vyovyote vile, cha kufurahisha, kutoka kwenye Bwawa la Siloamu, tumeona tu sehemu yake iliyochimbwa.

Njia yote hadi kwenye Mlimani wa Hekalu kulikuwa na njia muhimu sana ya kutembea hadi katikati ya bonde hilo la Tyropean. Katika mwaka uliopita, watu wamejua ilikuwa hapo, katika mwaka uliopita, wameifungua sasa, iliwahi kuwa hapo Desemba mwaka uliopita, lakini sasa unaweza kutembea kwenye barabara hii ya karne ya kwanza. Iko chini ya ardhi katika hatua hii, ni wazi, hapa unaona mabomba na kadhalika, na tena, imefunguliwa hivi karibuni.

Unaweza kupanda kitu hiki chote ambacho kingekuwapo katika karne ya kwanza na kutembea katika hatua hizi muhimu. Zaidi ya hapo kuna jukwaa ambalo matangazo au chochote kile kingeweza kutolewa, na unapata ufahamu mzuri wa jinsi wakazi wa karne ya kwanza wangetoka kwenye Bwawa la Siloamu hadi kwenye Mlimani wa Hekalu na kurudi. Na hivyo, kwa hivyo, jinsi mtu wetu, ambaye alikuwa karibu kuponywa, alivyotembea kutoka kwenye Mlimani wa Hekalu hadi kwenye Bwawa la Siloamu.

Hapa kuna jambo la kuvutia kuhusu simulizi hilo la mwisho, kwa njia, na kisha tutahamia kwenye Ukumbi wa Sulemani. Nilitaja Isaya 45. Nilitaja Isaya 45 kwa upande wa viwete watatembea, lakini sehemu nyingine inasema vipofu wataona, na hapa tuna Yohana akiandika katika Yohana 5 na kisha Yohana 10, miujiza hii miwili ambayo ilizungumzia mambo mengi kuhusu uwepo wa Masihi.

Yohana 5, Yohana 9. Tukielekea Yohana 10, hapa kuna maelezo mafupi niliyoyataja hapo awali: Nguzo za Sulemani zingekuwa hapa hapa. Tena, huu ni mfano ulio nje, usikasirishwe na miti iliyo nyuma hapo. Kufikia sasa, unaweza kutambua vitu vingi unavyoviona mbele yako.

Jumba la Herode, tazama, Ngome ya Antonia, Hekalu, na sasa Jumba la Herode upande wa magharibi. Yerusalemu haikuwa kubwa. Tunahitaji kukumbuka hilo wakati huo.

Kwa kutembea kwa ufupi katika saa za mwisho za maisha ya Yesu, tunajua kwamba alitoka kwenye Chumba cha Chakula cha Mwisho, popote pale, na kwenda kwenye Mlima wa Mizeituni. Hizi ni miti ya mizeituni ya zamani sana. Haina tarehe ya siku za Yesu, lakini kwa kweli ni ya zamani kwa sababu neno Gethsemane, jina Gethsemane, linamaanisha shinikizo la mafuta.

Mlima wa Mizeituni ulikuwa mahali pa kazi, na Yesu alikuwa akienda huko kuomba. Sasa una makanisa kadhaa yanayokumbuka matukio ya saa hizo za mwisho za maisha ya Yesu, na kisha tuna Kanisa la Kaburi Takatifu, ambalo labda linaeleweka kama

Kanisa la Ufufuo, limezikwa, ndiyo, lakini limefufuliwa. Kumbi hizi mbili zinaonyesha hilo kila wakati, na hapa chini, tuna kuhani anayetembea katika moja ya ua.

Mengi zaidi ya kusema. Tunaweza kutumia saa moja kuzungumzia tu kile tulicho nacho ndani ya Kanisa la Kaburi Takatifu na mahali pake, lakini kwa madhumuni yetu, tunataka tu kuzungumzia kidogo, kwa kuwa tulitaja Kaburi Takatifu, kufungwa kwa kaburi kwa sababu, kama vile mazishi na ufufuo wa Yesu yanavyoelezwa, hata tuliishia hapo katika swali la kuvutia sana la akiolojia. Je, jiwe hilo lililowekwa mbele ya kaburi, kaburi la Nikodemo, kaburi la Yusufu wa Arimathea, je, lilikuwa jiwe linaloviringishwa lililoviringishwa kwenye mlango, au lilikuwa jiwe la mviringo? Lolote linaweza kufaa simulizi, na vyote viwili vipo Yerusalemu kutoka hekalu hilo wakati wa kipindi cha Hekalu la Pili.

Hili linapatikana kwa wingi zaidi kuliko jiwe la kifahari zaidi la kuviringisha. Kuna ushahidi katika sehemu ya nyuma ya Kanisa la Kaburi Takatifu wa mfululizo wa mashimo ambayo yanatokana na karne ya kwanza, kwa hivyo tunajua eneo hili lilitumika wakati wa karne ya kwanza BK kwa mazishi. Sisemi kwamba hilo ni kaburi la Yesu; nasema tu kwamba katika eneo hilo, tunalo hilo.

Mwishoni mwa karne ya 19, kulikuwa na Wakristo kadhaa waliofika kwenye Kanisa la Kaburi Takatifu, waliona kwamba halikujulikana kwao katika suala la ibada na kadhalika, na kwa hivyo mtu mmoja anayeitwa Jenerali Gordon aliona hili, na kaburi, kaburi la chokaa, aliona kama labda linawakilisha fuvu na akafikiri, loo, hilo ni Golgotha, ambalo linamaanisha mahali pa fuvu. Kwa hivyo kumekuwa na mazungumzo yanayoendelea ya kuvutia kuhusu eneo la bustani ya kaburi na mahali pa ufufuo, lakini kwa sasa, tutaliacha tu na mtazamo wa angani na ukumbusho wa Mlima wa Mizeituni, Mlima wa Hekalu, ukienda mbali hivi kuelekea kusini, na hatuwezi kuliona kwa sababu liko chini sana. Jiji la Daudi lingekuwa katika eneo hili hapa, na kwa hivyo tukienda na Daudi na kusema, kwenye vilima, Nainua macho yangu kutoka wapi msaada wangu.

Sawa, tutaondoka Yerusalemu na kuendelea na utafiti mwingine wa kikanda wakati mwingine.

Huyu ni Dkt. Elaine Phillips na mafundisho yake kuhusu Utangulizi wa Masomo ya Biblia. Huu ni kipindi cha 6, Yerusalemu kutoka Sinai hadi Sayuni.